

המביא פרק רביעי ביצה

לה.

עין משפט גזר מצוה

עא א מיי פ"ה מהל
מעשר ה' יח:
ג ב מיי ש"ג פ"ג הלכה
ד:
עג א מיי פ"ד שם הלכה
ז [ונש"ע י"ד סי'
שלא שפ"ה זכ]:
עד ד מיי פ"ה שם הלכה
(כב) [כ כג טו"ש"ע
י"ד סימן שלא שפ"ע
קד]:
עה ה מיי פ"ג שם הלכה
ג [ונש"ע י"ד סימן
שלא שפ"ע זכ]:

רבינו הגנאל

ואקשינן אמאי מחייב ר'
אליעזר ברבר שלא נגמרה
מלאכתו, והלא מה
שישאר מכדי אכילתו
מחזורו אצל העיקר
שנטלו ממנו עד שנגמרו
מלאכת הכל כאחת,
ושמעינן ליה לר' אליעזר
דכי האי גוונא לא קבע,
דתנן במעשרות פרק ד',
הנוטל זיתים מן המעטן
טמא פטור מפני שמחזור
את המותר. ואוקימנא
לר' יושא במעטן טהור
וגברא טמא, דלא מצי
לאהדורי מה שישאר לו
מן הזיתים, וסיפא במעטן
טמא וגברא טמא, דאכל
מאי דאכל ומאי דאשתירי
ליה מן זיתאי מהדר להו
למעטן ולפיכך פטור.
ופרכין מתניתין נמי
במעטן טהור וגברא טמא.
ואקשינן והלא מתניתין
מחזורין ועומדין הן,
כלומר עדיין לא נגע בהן
כלל, אלא יבדל בלבד
אמר מיכן אינו נוטל למחר.
אמר רב שימי בר אשי ר'
אליעזר לטעמיה דאמר
אפילו תרומה קובעת, וכל
שכן כשיאמר מיכן אני
אוכל למחר, דתנן
במעשרות פרק ב', פירות
שותרמן עד שלא נגמרה
מלאכתן ר' אליעזר אוסר
לאכול מהן עראי וחכמים
מתירין. ת"ש מספסא
וחב"א עד שירשום ויאמר
כרי. כענין הראשון
ופשוטה היא. הנה
העמודו טעמא דר'
אליעזר משום דאמר מיכן
אני אוכל למחר קבעה לה
שבת עליוהו. ורמי דר'
אליעזר אדרי' אליעזר,
דתנן בתרומות פרק ח',
היה אוכל באשכול ונכנס
מגינה לחצר, ר' אליעזר
אומר יגמור, ר' יהושע
אומר לא יגמור. חשכה
בלילי שבת ר' אליעזר
אומר יגמור כו'. הנה כיון
שהיה אוכל באשכול
מערב שבת וחשכה בלילי
שבת, כאילו אמר מיכן
אני נוטל, כיון שתרפס
בירו האוכל ואוכל, ואי'
אליעזר יגמור ולא קבעה
שבת. ומשנינן התם כדתני
ר' נתן בירושלמי (ט), דתני
ר' נתן לא שאמר ר'
אליעזר משום שהתחיל
באשכול בהיתר יגמור,
אלא שר' אליעזר אומר
יתקן עד מוצאי שבת
ויגמור, ש"מ אבל בשבת
לא, משום דקבעה לה
שבת כי האי גוונא. אי'
ויהתן אחד שבת ואחד
חצר ואחד תרומה ואחד
מקח, כיון אין קובעין
אלא ברבר שנגמרה
מלאכתו. שבת לאפוקי
מהלל, דתניא המעביד
פירות ממקום למקום
וקדש עליהן היום אי' יהודה הלל עצמו אסר,
דאם נגמרה מלאכתו מאי איריא קידשה שבת אפילו בחול
מוספתא דתרומות פ"ו.

והלא מותרו חזור. ולרבי אליעזר אפי' נטל הרבה מן הטבל
בחול לא היו קציעות כדמוכח בסמוך בדבר הראוי
להחזיר מותר וכל שכן לדבורו אינו קובע:

רישא במעטן טהור וגברא טמא דלא מצי למהדר. ור"ת
והרי נטמאו זיתאי המעטן כשנטל
מהן וי"ל דלא טמא אלא מקום מגעו
ויכול לטקו מלמעלה שלא יגע
באחרים ומ"מ אינו ראוי להחזיר
המותר לפי שמתערבים הטהורים
עם הטהורים כך פ"ה אי נמי כגון
שנטלו בפסוטי כלי עץ או שנתן לו
חצרו: **והלא** הן מוחזרין
ועומדין. דלא נטלן אלא דבורא
בעלמא ואין לך חזרה גדולה מזו
דלפי' צראוי להחזיר לא מקבע כ"ש
בלא נטל כלל:

אלא אמר רב שימי וכו'. והאי לר'
אליעזר קובע שבת אפילו
בלא נגמרה מלאכתו כמו גבי תרומה
אזל לרצנן דמתירין גבי תרומה לא
ידעינן גבי שבת:

תא שמע מסיפא. דלא פליגי
רצנן אלא דאמר צנרייה:

[שאני התם כיון דאמר מבאן].
והכא לא שייך למפוך והלא

מותרו חזר לרצנן לית להו הך
סברא ^ט דלעולם מותרו קובע:
רבי אליעזר אומר יגמור בשבת
אלא כו'. ור"ת מ"ש

מתינוקות טעמו דלמולאי שבת לא
יאלכו ויש לומר דהתם יתדוס לאכילת
שבת אלא הכא לא יתדוס שבת כ"ל
רש"י אי נמי דהתם מיירי בתלמידי
דנגמרה מלאכתן אזל הכא מיירי
באשכול שלא נגמרה מלאכתו:

אחד שבת ^ט אינו קובע וכו' אינו
קובע **אלא** ברבר שנגמרה

מלאכתו. ואם תאמר מאי נפקא
מינה כיון דאינו קובע אלא בדבר
שנגמרה מלאכתו וי"ל דנפקא מינה
דקובע אפי' קודם ראיית פני בעיני:
שבת לאפוקי מדה"ט. ונדון
הוא דהוי' למנקט לאפוקי
מדרכי אליעזר דלמחר קובע אפי'
דדבר שלא נגמרה מלאכתו ומשום
הכי לא נקטיה משום דלאו רבותא
הוא דלא הכי אפי' הלכה כמותו
דשמוטי הוא ומ"מ קאמר בסמוך
תרומה לאפוקי מדרכי אליעזר דלא
מלאכתו אלא רבי אליעזר:

הדרן עלך המביא

הוא לרבי אליעזר חזור ושמועין ליה לרבי אליעזר
דאמר כל היכא דמותרו חזור לא קבע דתנן:
הנוטל זיתים מן המעטן טובל אחת אחת
במלח ואוכל ואם טבל ונתן לפניו ^ט עשרה
חייב ר"א אומר מן המעטן טהור חייב מן
המעטן טמא פטור מפני שהוא מחזור את
המותר והוינן בה מאי שנא רישא ומאי
שנא סיפא וא"ר אבהו רישא במעטן טהור
וגברא טמא דלא מצי מזהיר ליה סיפא
במעטן טמא וגברא טמא דמצי מהדר ליה
מתניתין נמי במקוזה טהור וגברא טמא
דלא מצי מהדר ליה והלא מוחזרין ועומדין
הן אלא אמר רב שימי בר אשי ר"א קא
אמרת רבי אליעזר לטעמיה דאמר תרומה
קבעה וכו' שבת דתנן פירות שותרמן עד
שלא נגמרה מלאכתן ר"א אוסר לאכול
מהן עראי ^ט וחכמים מתירין ת"ש מסיפא
וטעמא דע"ש בשביעית דלאו בר עשורי
הוא הא בשאר שני שבוע דבני עשורי
נינהו אסורים מ"ט לאו משום דשבת קבעה
לא שאני התם כיון דאמר מכאן ועד כאן אני
אוכל למחר קבע ליה אי הכי מאי אריא
שבת אפילו בחול נמי הא קמ"ל ^ט דטבל
מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו
מתוקן ורמינהו ^ט היה אוכל באשכול ונכנס
מגינה לחצר ר"א אומר יגמור רבי יהושע
אומר לא יגמור חשכה בלילי שבת ר"א
אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור ^ט התם
בדקתני טעמא ר' נתן אומר לא כשאמר ר"א
יגמור בחצר יגמור אלא יוצא חוץ לחצר ויגמור
ולא כשאמר ^ט ר"א יגמור בשבת יגמור אלא
ממתין למוצאי שבת ויגמור כי אתא רבין א"ר
יוחנן ^ט אחד שבת ואחד תרומה ואחד חצר
ואחד מקח כולן אין קובעין אלא בדבר
שנגמרה מלאכתן שבת לאפוקי מדהלל דתניא
^ט המעמר פירות ממקום למקום ^ט לקצור וקדש
עליהן היום א"ר יהודה הלל לעצמו אוסר
חצר

והלא מותרו חזור. ולרבי אליעזר אפי' נטל הרבה מן הטבל
והלא אפי' נטל הרבה מן הטבל בחול ונתן לפניו דמחזיר קציע ליה
באכילה מרובה אם דבר הראוי להחזיר המותר אחר אכילתו
למקום שנטלו משם הא שמעינן ליה לרבי אליעזר דלמחר לא קבע
בטיילה קמיתא וכל שכן בדבורא בלא
מעשה לא מקבע: **מעטן.** כלי גדול
שצובין בו את הזיתים כדי שיתממנו
ויתבטל שמנן בתוכו ויהא נוח
להולילו בצית הנד: **טובל אחת אחת**
במלח ואוכל בלא מעשר ולא
אמרין טובלן במלח משוי ליה קבע
הואיל ואחת אחת אוכלן מיד: מן
המעטן טהור חייב. לעשר שאין
ראוי להחזיר מותרו כדמוקי לה
לקמיה בגבא טמא שנטמא במגעו
וכשמחזרין מתערבין הטהורים עם
הטהורים ומטמא השמן וכיון דאין
ראוי להחזיר מותרן ודאי כי
שקלינהו מעיקרא אדעתא למיכל
לכולהו שקלינהו ושויה אכילת קבע:
מן המעטן טמא פטור. מפני שראוי
להחזיר המותר וכי שקלינהו מעיקרא
צרישא אדעתא למיכל פורתא ושהדורי
מותר שקל: **מאי שנא רישא.** דאין
יכול להחזיר משום דמעטן טהור
והא אפשר להיות גם אם האדם
טהור: **וא"ר אבהו.** כולה בגבא
טמא מתוקמא רישא דמעטן טהור
לא מצי למהדר. ור"ת הרי נטמאו
זיתאי המעטן כשנטלו מהן לא טמא
אלא מקום מגעו ויכול לטקו משם:
ה"ג **רישא במעטן טהור וגברא טמא**
דלא מצי למחדר סיפא בגבא טמא
ומעטן טמא דמצי למחדר: ומשנינן
מסני' נמי. דקבע דבוריה במקוזה
טהור וגברא טמא עסקינן דלא מצי
למהדר מותרו: ופרכינן והלא
מוחזרין ועומדין. והלא לא נטלן
אלא דבורא בעלמא הוא וכיון דכי
נטלן ואפשר בחזרה מהניא ליה חזרה
ולא מקבע עי' לא אפשר בחזרה נמי
ולא נטלן אלא דבורא בעלמא אין לך
חזרה כו' דאפילו משקל נמי לא
שקלינהו: ה"ג **אלא אמר רב שימי**
בר אשי כו'. אלא לעולם שבת הוא
דקבעה במתני' וכי מסלקת ליה למר
זוטרא מסייעמיה דלא לסייעיה לאבדו
מתמני' ה"ג תסלקיה: ר"א קא
אמר. מנייה מייחית סייעתא דשבת

קבעה אף בשלא נגמרה מלאכתן: ר"א לטעמיה דאמר תרומה
קובעת. דבר שלא נגמרה מלאכתו שאם הגביה תרומתו נאסר לאכילת
עראי עד שיפריש שאר מעשרות: **וכ"ש שבת.** דחשיבא אכילתה.
אבל רצנן אימא לך כי היכי דפליגי בתרומה פליגי בשבת: **ס"ט**
מסיפא. דלא אפלוג רצנן עליה אלא לענין צרייה אכל מודו ליה
דדוקא ע"ש שבטיית הא בשאר שני שבוע אסור משום מעשר: **דטבל** מוכן מוכן הוא כו'. כדפרי'. והכא לא מצי למפוך והרי מותרו חזר כדפריך
לעיל אליבא דר"א משום דרצנן שמעינן להו דאפילו מותרו חזר דחיללא עליה קציעותא הלכך איכא למתלי טעמייהו דרצנן במתני' נמי
משום דליהו קבעיה ולא משום שבת: **ורמינהו.** דר"א אדרבי אליעזר: היה אוכל באשכול וסתם אשכול לאו גמר מלאכה היא דסתם
ענבים לדריכה קיימי: **וכנס מגנה.** שלקטם משם וצא לו לחצר: ר"א אומר יגמור. אם רצה לגמור בחצר יגמור אכילתו דאין חצר
קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו: **רבי יהושע** אומר לא יגמור. קסבר חצר קובעת דבר שלא נגמרה מלאכתו: הכי גרסינן **חשכה** לילי
שבת רבי אליעזר אומר יגמור. אם רצה לגמור כי היכי דלמחר בחצר אמר בשבת יגמור אכילתו דאין שבת קובעת דבר
שלא נגמרה מלאכתו ומתניתין אוקימנא טעמא דר"א דבשאר שני שבוע לא משום דשבת קבעה דמשום דבוריה לא מצינא למימר
דהא לרבי אליעזר מותרו חזור: הכי גרסינן רבי נתן אומר לא כשאמר רבי אליעזר יגמור בחצר יגמור אלא יא חוץ
לחצר ויגמור ולא כשאמר יגמור בשבת יגמור אלא ימסין כו'. ומתרייהו אדרבי אליעזר קאי דלית ליה לרבי אליעזר שבת
קבעה ומיהו למוצאי שבת יגמור דלא יגמור למינוקות שטמנו תלמידי דתנן דעליל ^ט למוצאי שבת ליה יאכלו דהתם לאכילת
שבת יתדוס הלכך קבעה עלייהו אכל זו לא יתדה לשבת. יש ספרים שהיא כתובה בהם בשבוע וכן גרסינן לה במשנה
דמסכת מעשרות דרבי נתן בתוספתא דמעשרות הכי איתמר: **ואחד מקח.** אם מוכן לחצירו קודם גמר מלאכה לא אמרינן
אחשביניהו דהכי ואכטריבא ליה לרבי יוחנן לאשמעינן משום דליכא למאן דלמחר קבעה כדלקמן ^ט: **שבת.** אינטיריך לרבי יוחנן
למימר: **לאפוקי מדהלל** לית הלכתא כותיה אלא כרצנן דפליגי עליה: **הלל לעצמו.** הלל לבדו אוסר משמע דכל דורו חלוקין עליו:

הגרות הב"ח

(א) גמ' ולא כשאמר יגמור
כל"ל ומינות ר' אליעזר
ממק: (ב) תוס' ד"ה ולא
כשאמר ר' אליעזר יגמור
שבת יגמור אלא כו' ור"ת
כל"ל: (ג) ד"ה אחד שבת
וכי' אינו קובע אלא כל"ל
ומינות אינו קובע ממק: